

R0, Groenendaal, Hoeilaart

Archeologienota

Auteur:

W. De Roeck (bureauonderzoek)

Erkend Archeoloog:

X. Alma (OE/ERK/Archeoloog/2016/00094)

Colofon

VEC Nota 832

R0, Groenendaal, Hoeilaart

Vlaams Erfgoed Centrum bv

Auteurs: W. De Roeck

Erkend archeoloog: X. Alma (OE/ERK/Archeoloog/2016/00094)

In opdracht van: Vertrouwelijk

Foto's en tekeningen: Vlaams Erfgoed Centrum, tenzij anders vermeld

© Vlaams Erfgoed Centrum bv, Geel, maart '21

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Vlaams Erfgoed Centrum bv.

Vlaams Erfgoed Centrum bv aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek

ISSN 2506-7486

Vlaams Erfgoed Centrum

Liesdonk 5

2440 Geel

Tel +32 (0)14 95 34 70

info@vlaamserfgoedcentrum.be

www.vlaamserfgoedcentrum.be

Inhoud

1	Verslag van resultaten bureauonderzoek	5
1.1	Beschrijvend gedeelte	5
1.1.1	Administratieve gegevens	8
1.1.2	Eerder archeologisch onderzoek binnen het plangebied	8
1.1.3	Ligging en huidig gebruik van het plangebied	8
1.1.4	Onderzoekskader	13
1.1.5	Onderzoeksopdracht	17
1.2	Assessmentrapport	18
1.2.1	Landschappelijke, bodemkundige, historische en archeologische bronnen over het plangebied	18
1.2.2	Conclusie	26
	Samenvatting	26
	Literatuur	27
	Geraadpleegde websites	27
	Lijst van afbeeldingen en tabellen	28

periode	tijd in jaren	
Nieuwste tijd:		19 ^e E - heden
Nieuwe tijd:		16 ^e E - 18 ^e E na Chr.
Middeleeuwen:		5 ^e E - 15 ^e E na Chr.
Late Middeleeuwen	13 ^e E - 15 ^e E na Chr.	
Volle Middeleeuwen	10 ^e E - 12 ^e E na Chr.	
Vroege Middeleeuwen C / Karolingische periode	8 ^e E - 9 ^e E na Chr.	
Vroege Middeleeuwen B / Merovingische periode	6 ^e E - 8 ^e E na Chr.	
Vroege Middeleeuwen A / Frankische periode	5 ^e E na Chr.	
Romeinse tijd:		57 voor Chr. - 402 na Chr.
IJzertijd:		800 - 57 voor Chr.
Late IJzertijd	250 - 57 voor Chr.	
Midden IJzertijd	475/450 - 250 voor Chr.	
Vroege IJzertijd	800 - 475/450 voor Chr.	
Bronstijd:		2100/2000 - 800 voor Chr.
Neolithicum (Jonge Steentijd):		5300 - 2000 voor Chr.
Finaal-Neolithicum	3000 - 2000 voor Chr.	
Laat-Neolithicum	3500 - 3000 voor Chr.	
Midden-Neolithicum	4500 - 3500 voor Chr.	
Vroeg-Neolithicum	5300 - 4800 voor Chr.	
Mesolithicum (Midden-Steentijd):		circa 9500 - 4000 voor Chr.
Paleolithicum (Oude Steentijd):		tot 10 000 voor Chr.

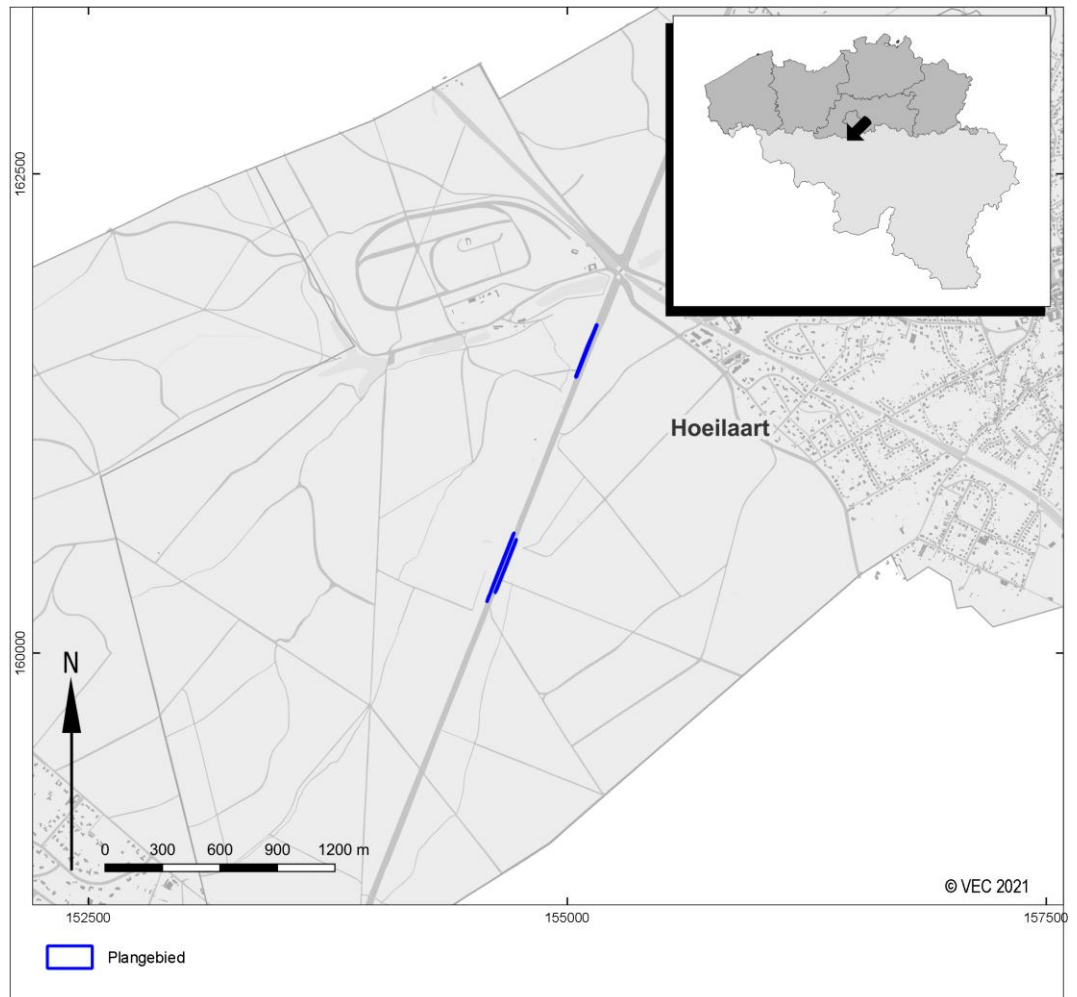
Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden. (Bron: Onderzoeksbalans Vlaanderen)

1 Verslag van resultaten bureauonderzoek

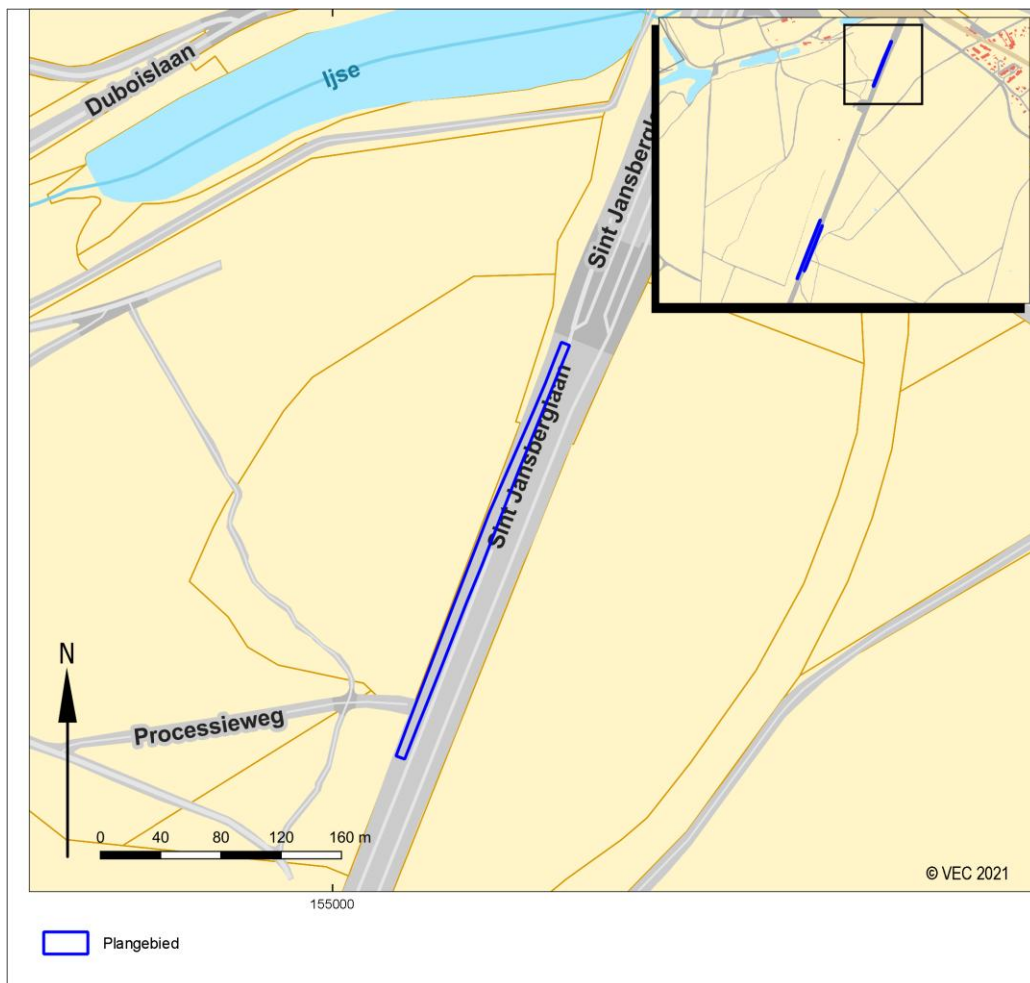
W. De Roeck

1.1 Beschrijvend gedeelte

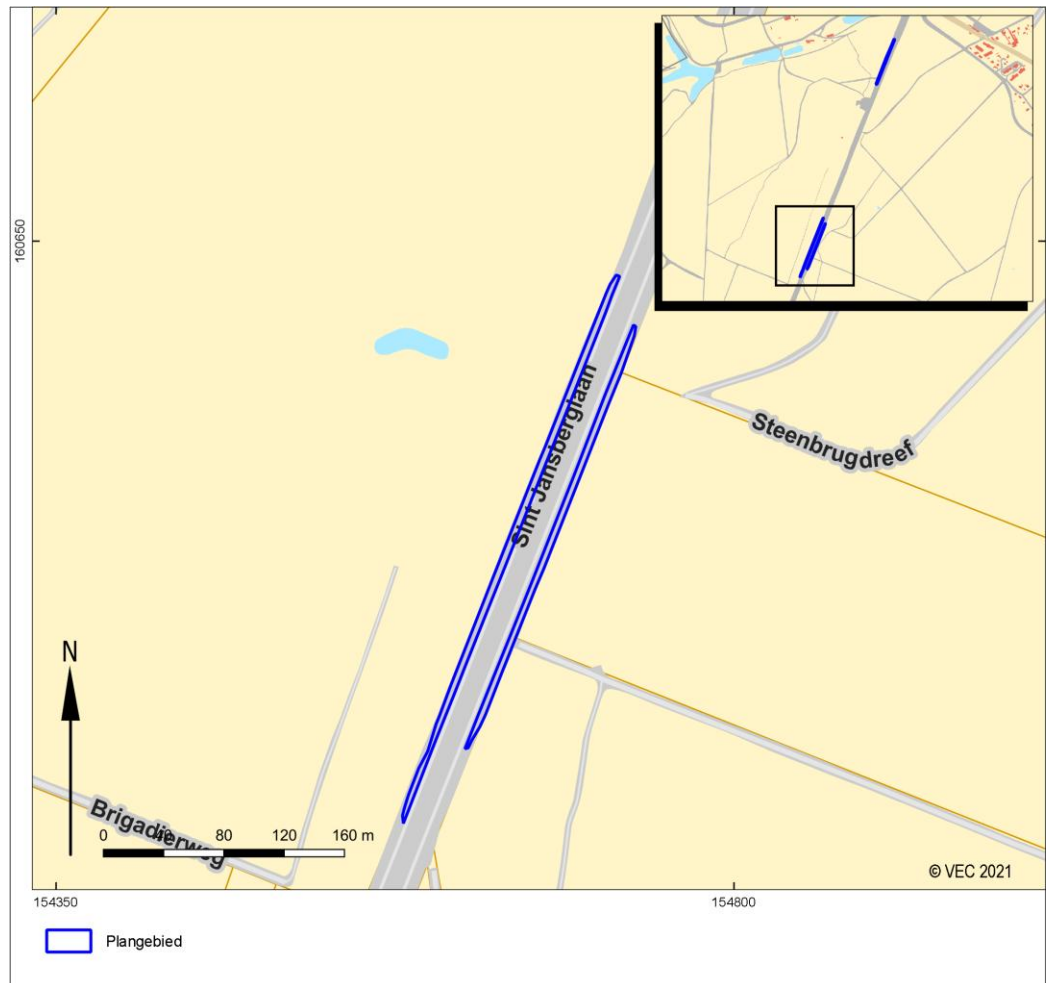
In opdracht heeft het Vlaams Erfgoed Centrum in maart 2021 een archeologienota opgesteld naar de archeologische waarde van de locatie aan de R0 in Groenendaal, Hoeilaart (Afb. 1, 2 en 3). De archeologienota bestaat uit een bureauonderzoek en is uitgevoerd naar aanleiding van de voorgenomen verlenging van een oprit naar de R0 en de verwijdering van verharde pechhavens.

Afb. 1. Het plangebied en omgeving op de Basiskaart Vlaanderen (GRB). (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)

Afb. 2. Het noordelijk deel van plangebied op de Basiskaart Vlaanderen (GRB). (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)

Afb. 3. Het zuidelijk deel van plangebied op de Basiskaart Vlaanderen (GRB). (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)

1.1.1 Administratieve gegevens

Huidige onderzoeksfasen:	Bureauonderzoek
Aanleiding:	Verlenging oprit, verwijdering pechhavens
Toponiem en/of adres:	R0, Groenendaal
Gemeente / Deelgemeente	Hoeilaart / Groenendaal
Provincie:	Vlaams-Brabant
Kadastrale gegevens:	Hoeilaart, afdeling Hoeilaart, sectie C. Het betreft openbare gronden.
Diepte bodemverstoring:	Maximaal 80 cm – mv
Oppervlakte plangebied:	• Noordelijke oprit: circa 2040 m² / 0,2 hectare • Zuidwestelijke pechhaven: circa 1650 m² / 0,2 hectare • Zuidoostelijke pechhaven: circa 1200 m² / 0,1 hectare • Totaal: circa 4890 m² / 0,5 hectare
Oppervlakte bodemingrepen:	Totaal: circa 4890 m ² / 0,5 hectare
Coördinaten (<i>bounding box</i> ; <i>Lambertcoördinaten</i> : <i>EPSG:31370</i>):	155 152 / 161 715 155 157 / 161 713 154 581 / 160 264 154 621 / 160 313
Projectcode Onroerend Erfgoed:	2021B139 (bureauonderzoek)
VEC-projectcode:	Bureauonderzoek: 5030021
Auteur(s):	W. De Roeck (bureauonderzoek)
Erkend archeoloog:	X. Alma (OE/ERK/Archeoloog/2016/00094)
Begindatum onderzoek:	08 Maart 2021
Einddatum onderzoek:	12 Maart 2021
Beheer en plaats documentatie:	Vlaams Erfgoed Centrum Liesdonk 5 2440 Geel
Relevante thesaurustermen:	Bureauonderzoek, vrijgave.

1.1.2 Eerder archeologisch onderzoek binnen het plangebied

Binnen het plangebied heeft geen eerder archeologisch onderzoek plaatsgevonden.

1.1.3 Ligging en huidig gebruik van het plangebied

Het plangebied is gelegen aan de Sint Jansberglaan in Groenendaal, een deelgemeente van Hoeilaart. Deze straat maakt deel uit van de Ring rond Brussel (de R0), maar is officieel geen autosnelweg. Het plangebied bestaat uit drie verschillende delen, waarvan er één (afb. 3) noordelijker ligt dan de twee andere zones (afb. 4).

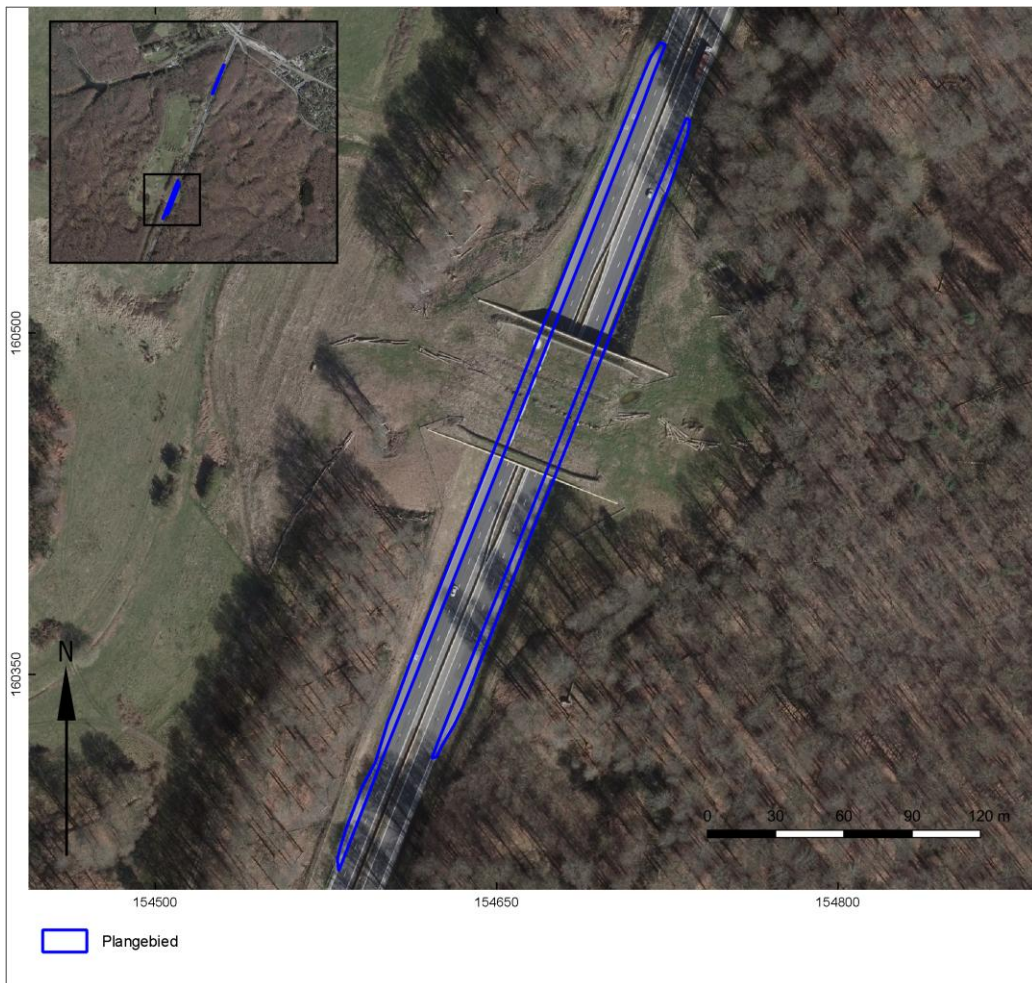
Het noordelijke deel wordt momenteel grotendeels ingenomen door de verdiept aangelegde wegnis zelf. Vlak langs de baan ligt een keermuur, die overgaat in een onverharde talud naar het zuiden toe. Deze onverharde talud bevat verschillende struiken en bomen en wordt begrenst door een hekwerk, dat buiten het plangebied valt. De huidige wegverharding die binnen het plangebied aanwezig is heeft een dikte van ongeveer 80 cm diep. Lokaal liggen hier nutsleidingen onder, die tot circa 1,5 m onder het maaiveld zijn uitgegraven. Afb. 13 geeft hun locatie weer, op een inplantingsplan van de nieuwe toestand.

De twee zuidelijke zones bevatten pechstroken die de weg flankeren. Deze pechhavens liggen deels onder het ecoduct van Groenendaal. Ook hier is de verharding circa 80 cm dik.

Er zijn nog geen gegevens opgevraagd bij het KLIP, noch zijn er milieuhygiënische gegevens van het plangebied beschikbaar. Zoals hierboven vermeld is er wel een plan van de huidige aanwezige leidingen onder het plangebied beschikbaar (zie afb. 13).

Afb. 4. Het noordelijk deel van plangebied op een luchtfoto uit 2020 (Luchtfoto Vlaanderen, winter 2020 – kleur). (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)

Afb. 5. Het zuidelijk deel van plangebied op een luchtfoto uit 2020 (Luchtfoto Vlaanderen, winter 2020 – kleur). (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)

Afb. 6. Het noordelijk deel van plangebied ter hoogte van de huidige oprit (rechtsboven) en de keermuur. (Bron: Google Maps)

Afb. 7. Het noordelijk deel van plangebied ter hoogte van de overgang van de keermuur naar de onverharde (en begroeide) talud. (Bron: Google Maps)

Afb. 8. Het zuidwestelijk deel van plangebied, gezien vanuit het noorden. (Bron: Google Maps)

Afb. 9. Het zuidwestelijk deel van plangebied, ter hoogte van de het ecoduct. (Bron: Google Maps)

Afb. 10. Het zuidwestelijk deel van plangebied, gezien vanuit het zuiden. (Bron: Google Maps)

Afb. 11. Het zuidoostelijk deel van plangebied, gezien vanuit het noorden. (Bron: Google Maps)

Afb. 12. Het zuidoostelijk deel van plangebied, gezien vanuit het zuiden. (Bron: Google Maps)

1.1.4 Onderzoekskader

Geplande werken en bodemingrepen

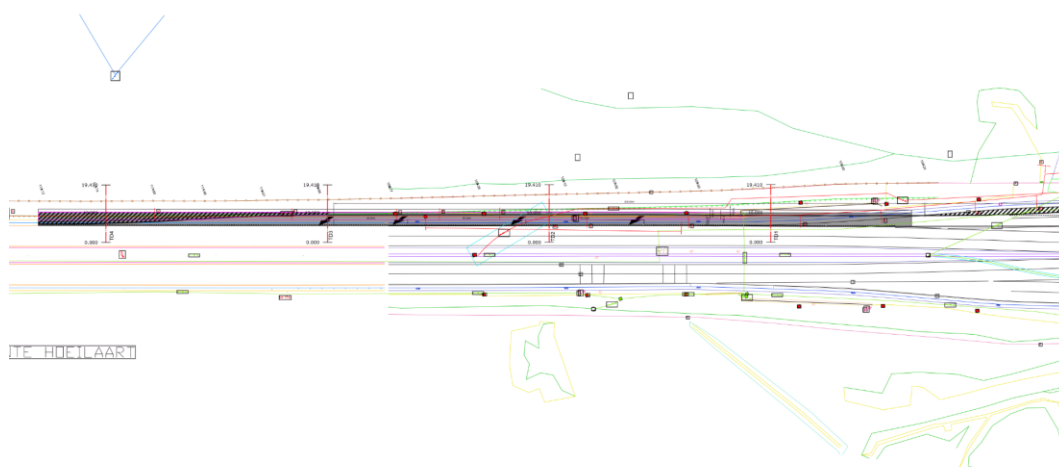
De geplande werken bestaan uit de verlenging van een reeds bestaande oprit van de R0 en de verwijdering van twee verharde pechhavens onder het ecoduct van Groenendaal. De verlenging van de oprit vindt plaats in het noordelijke gedeelte van het plangebied, terwijl de pechhavens zich in de twee zuidelijke deelzones situeren.

De verlenging van de oprit bestaat uit het aanleggen van een nieuwe wegwegkoffer, tot ongeveer 80 cm diep onder het maaiveld. Deze nieuwe oprit zal een breedte hebben van 3,5 meter, met een verharde redresseerstrook van 0,75m. Hiernaast komt een betonnen afschermingsconstructie, opgebouwd uit betonblokken van 0,6m breed, met daarachter een onverharde zone van 0,5 meter. In totaal komt dit neer op 1,35 meter verharde zone (zonder de wegwegkoffer mee te tellen) en 0,5 meter onverharde zone.

Naast deze onverharde zone worden de taluds die de huidige weg flankeren deels afgegraven en geherprofileerd, om plaats te maken voor de nieuwe oprit. Hoewel de exacte breedte van deze herprofilering verschilt naar gelang de huidige vorm van de talud, gaat dit om een gemiddelde aanpassing van de helling over een breedte van maximaal circa 2,6 meter.

In totaal brengt dit de breedte van de geplande werken op gemiddeld 7,95 meter, op een totale lengte van circa 295 m. In de praktijk varieert de exacte breedte echter licht, waardoor de totale oppervlakte van de bodemingrepen in de noordelijke zone slechts op circa 2040 m² uitkomt. Dit komt vooral door de variabele breedte waarover de talud wordt geherprofileerd.

Bij de aanleg van deze nieuwe oprit moeten enkele leidingen (zoals de straatverlichting) verplaatst worden. Deze worden bij voorkeur opnieuw aangelegd onder de geplande onverharde zone. De nieuwe sleuven die voor deze leidingen getrokken moeten worden verstoren de ondergrond tot circa 1,5 meter onder het maaiveld.

Afb. 13. Inplantingsplan van de nieuwe situatie in het noordelijke deel van het plangebied. De rechterraand van de afbeelding correspondeert met het noorden (bron: Opdrachtgever).

In de zuidelijke zone van het plangebied worden twee verharde pechhavens onder het ecoduct van Groenendaal verwijderd, als compensatie voor het deel bosgrond dat in het noorden verloren gaat. De werken beperken zich tot circa 80 cm onder het maaiveld, de diepte van de huidige verharding, en beslaan een oppervlakte van circa 2850 m² in totaal.

De consequentie van de voorgenomen ingreep kan zijn dat eventuele aanwezige waardevolle archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

Criteria uit Onroerendergoeddecreet

Decreet betreffende het onroerend erfgoed (citeeropschrift: "het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013")

Artikel 5.4.1. (01/04/2019 -)

Voorafgaand aan het aanvragen van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen moet een archeologienota zoals vermeld in artikel 5.4.8 en artikel 5.4.12 opgesteld en gemeld worden in volgende situaties:

1° aanvragen met betrekking tot percelen die gelegen zijn in een voorlopig of definitief beschermde archeologische site;

2° aanvragen waarbij de totale oppervlakte van de vergunningsplichtige ingreep in de bodem 100 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt en waarbij de betrokken percelen geheel of gedeeltelijk gelegen zijn in archeologische zones, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones;

3° aanvragen waarbij de totale oppervlakte van de vergunningsplichtige ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen volledig gelegen zijn buiten archeologische zones, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones.

Voor de toepassing van dit artikel op terreinen zonder kadastraal nummer geldt de totale oppervlakte van de hele werf van het te vergunnen werk.

De aanvrager van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen wordt van die verplichting vrijgesteld:

1° indien de aanvraag volledig betrekking heeft op een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt, zoals vastgesteld door de Vlaamse Regering;

2° indien de aanvraag betrekking heeft op werkzaamheden aan bestaande lijninfrastructuur en haar aanhorigheden binnen een archeologische zone, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones, waarbij de oppervlakte van de vergunningsplichtige ingreep in de bodem buiten het gabarit van de bestaande lijninfrastructuur en haar aanhorigheden minder dan 100 m² beslaat;

3° indien de aanvraag betrekking heeft op werkzaamheden aan bestaande lijninfrastructuur en haar aanhorigheden buiten een archeologische zone, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones en buiten een voorlopig of definitief beschermde archeologische site, waarbij de oppervlakte van de vergunningsplichtige ingreep in de bodem buiten het gabarit van de bestaande lijninfrastructuur en haar aanhorigheden minder dan 1000 m² beslaat, wanneer de lijninfrastructuur waarvoor de omgevingsvergunning wordt aangevraagd meer dan 1000 meter bedraagt;

4° indien de aanvrager een natuurlijke persoon of privaatrechtelijke rechtspersoon is, de totale oppervlakte van de vergunningsplichtige ingreep in de bodem minder dan 5000 m² beslaat, en de betrokken percelen volledig gelegen zijn buiten woongebied of recreatiegebied en buiten archeologische zones opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones en buiten beschermde archeologische sites;

5° indien de handelingen louter betrekking hebben op verbouwingswerken of vernieuwbouw, zonder bijkomende vergunningsplichtige ingreep in de bodem;

6° indien de handelingen louter betrekking hebben op de regularisatie van vergunningsplichtige projecten, overeenkomstig artikel 81 van het decreet van 25 april 2014 betreffende de omgevingsvergunning en alle vergunningsplichtige ingrepen in de bodem al zijn uitgevoerd;

7° indien de stedenbouwkundige aanvraag kadert in verbeterd bodembeheer en uitsluitend betrekking heeft op een reliëfwijziging in agrarisch gebied, niet gelegen in een archeologische zone zoals opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones of een voorlopig of definitief beschermde archeologische site, als gevolg van een afgraving van teelaarde tot 40 centimeter en de latere toevoeging met dezelfde teelaarde.

8° indien de aanvraag betrekking heeft op werkzaamheden binnen het gabarit van bestaande lijninfrastructuur en haar aanhorigheden;

9° indien de aanvraag geheel betrekking heeft op percelen binnen het grondgebied van een erkende onroerendergoedgemeente waarvoor de gemeenteraad in een gemeentelijk reglement een vrijstelling heeft voorzien en de aanvraag geen betrekking heeft op beschermde goederen of op percelen die geheel of gedeeltelijk gelegen zijn in een archeologische zone, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones. De vrijstellingen in het gemeentelijk reglement zijn gebaseerd op onderzoek naar de archeologische situatie in de betrokken gemeente door een erkende archeoloog in dienst van de erkende onroerendergoedgemeente en hebben betrekking op percelen met een oppervlakte van 5000 m² of minder.

De Vlaamse Regering kan de nadere regels voor deze vrijstellingen bepalen.

De aanvrager van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen kan een archeologienota waarvan al akte is genomen indienen als de aanvraag betrekking heeft op hetzelfde perceel of dezelfde percelen en als de ingreep in de bodem van de te vergunnen werken overeenkomt met de ingreep in de bodem van de vergunningsplichtige werkzaamheden die in de archeologienota waarvan akte is genomen zijn omschreven. Als er in de archeologienota een archeologische opgraving werd opgelegd, moet deze zijn uitgevoerd en moet daarover een archeologierapport aan het agentschap zijn bezorgd. In het geval dat er gebruik is gemaakt van onderafdeling 7 van deze afdeling, moet de nota waarvan akte is genomen zijn uitgevoerd. Als er in de nota een archeologische opgraving wordt opgelegd, moet daarover een archeologierapport aan het agentschap zijn bezorgd.

Op het Gewestplan is het plangebied volledig bestemd als bosgebied met erfdiensbaarheid (Afb. 14). Meer specifiek gaat het om het Zoniënwood (zie ook paragraaf 1.2.1.). Voor het plangebied is geen Provinciaal Ruimtelijk Uitvoerings Plan (RUP) van kracht.

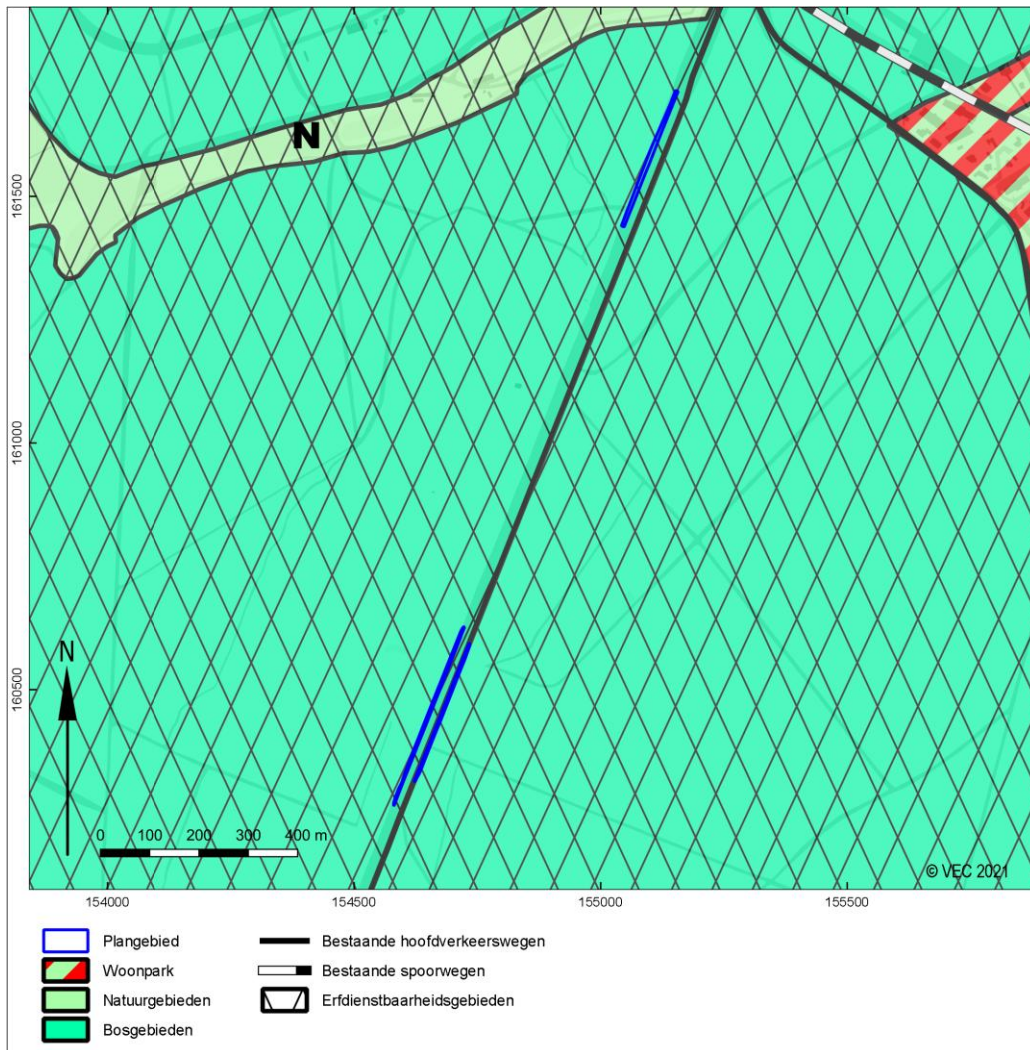
De archeologienota werd vervaardigd naar aanleiding van een aanvraag van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen. De verplichting tot de opmaak van een archeologienota wordt gekoppeld aan criteria. Voor onderhavige omgevingsvergunning geldt een verplichting voor het opstellen van een archeologienota, daar:

- *de geplande ingrepen in totaal een oppervlakte van circa 4890 m² beslaan, binnen een totaal perceelsoppervlak van circa 4890 m²;*
- *het plangebied geheel buiten een voorlopig of definitief beschermde archeologische sit of archeologische zone valt, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones en volledig buiten een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt¹;*
- *de vrijstellingscriteria 1° t/m 9° niet van toepassing zijn .*

Het vaststellen van de archeologische waarde van een plangebied dient te gebeuren op grond van de Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetector (versie 4.0). Het doel van de Code is om als een minimale standaard te dienen voor de kwaliteit van archeologisch onderzoek en het gebruik van metaaldetectoren in Vlaanderen.²

¹ <https://geo.onroerenderfgoed.be>, geraadpleegd op 08 maart 2021.

² Agentschap Onroerend Erfgoed 2019.

Afb. 14. Aanduiding van het plangebied op het gewestplan.

1.1.5 Onderzoeksopdracht

Doelstelling en vraagstelling

Bureauonderzoek vrijgave

Op basis van dit onderzoek kan aangetoond worden dat er geen verder onderzoek meer nodig is op bovengenoemde percelen. Conform de Code van Goede Praktijk kan een archeologienota in beperkte samenstelling opgesteld worden, mits aan de navolgende criteria voldaan wordt.

Indien de confrontatie tussen de toekomstige werken en een beperkt aantal doorslaggevende aspecten uit de beschrijving van de landschappelijke ligging van het onderzochte gebied, de historische beschrijving, of de bespreking van het onderzochte gebied in zijn archeologische kader aantoont dat:

1. met hoge waarschijnlijkheid geen archeologisch erfgoed aanwezig is op het onderzochte terrein, of;
2. de toekomstige werken met hoge waarschijnlijkheid geen verstoring zullen veroorzaken aan het eventueel aanwezige archeologische erfgoed, of;
3. verder onderzoek van het terrein in het kader van de toekomstige werken met hoge waarschijnlijkheid niet zou leiden tot nuttige kenniswinst;

dan mag het bureauonderzoek beperkt blijven tot de analyse van de geplande werken en dat beperkte aantal doorslaggevende aspecten.

Op de specifieke situatie binnen het plangebied is argument 1 van toepassing. Het plangebied bevindt zich grotendeels binnen het gabarit van huidige weginfrastructuur van de Jan Staslaan, die onderdeel uitmaakt van de R0. Dit geldt voor beide zuidelijke deelgebieden en voor het grootste deel van de noordelijke zone. Het deel dat in de noordelijke zone buiten de huidige wegenis valt is een lange smalle strook, ingenomen door de huidige talud naast de wegenis. Daar deze talud een hoogteverschil van enkele meters overbrugt tussen de weg en de omgeving, wijst ze er duidelijk op dat voor de aanleg van de weg de ondergrond reeds ingrijpend is afgegraven. Door deze ingrijpende afgravingen in het verleden is de kans op intacte archeologische resten te verwaarlozen, zowel ter hoogte van de talud als de wegenis zelf.

1.2 Assessmentrapport

1.2.1 Landschappelijke, bodemkundige, historische en archeologische bronnen over het plangebied

Landschappelijke ligging en bodemkundige situatie

Het plangebied is gelegen in het Zoniënwood, wat een relict is van het historische Kolenwood. Dit bos strekte zich in de 4e eeuw nog uit van Thuin in Henegouwen tot Brussel, maar werd stelselmatig kleiner. Doordat het bos sindsdien hier niet is gerooid, heeft het grote geomorfologische waarde, aangezien deze geomorfologie grotendeels intact bewaard bleef³. In de context van het huidige onderzoek is dit belangrijk, aangezien door een vergelijking van het omliggende reliëf, wat dus grotendeels natuurlijk van aard is, en het plangebied tot de conclusie kan worden gekomen dat deze oorspronkelijke geomorfologische opbouw ter hoogte van het plangebied niet meer bewaard is gebleven.

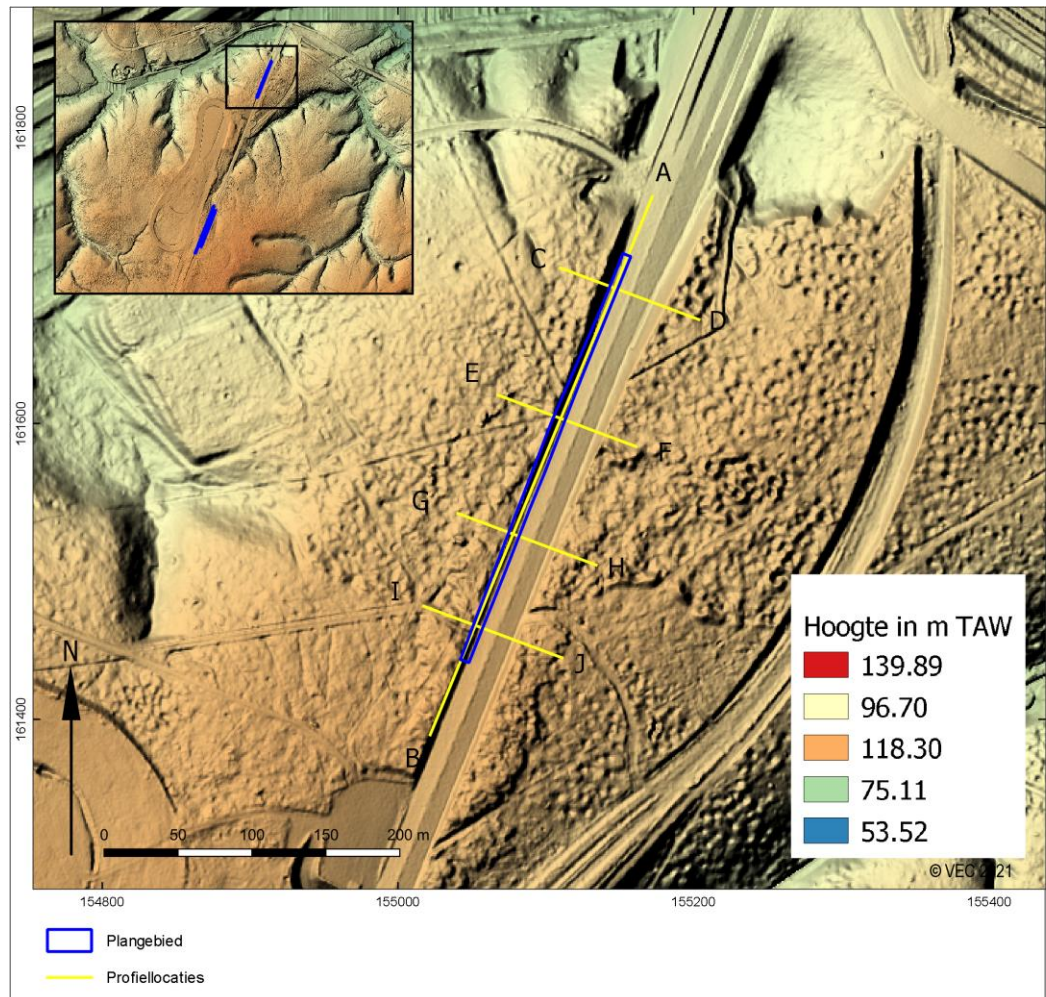
Op het Digitaal Terreinmodel Vlaanderen (DTM, afb. 15) en de daarvan afgeleide hoogteprofielen (afb. 16) AB, CD, EF, GH en IJ is zeer duidelijk te zien dat de noordelijke zone van het plangebied in het verleden is afgegraven. In deze zone is op hoogteverlopen CD, EF, GH en IJ duidelijk te zien dat het plangebied zich grotendeels lager bevindt dan het omliggende landschap. Dit is ongetwijfeld een gevolg van afgravingen die hebben plaatsgevonden bij de aanleg van de Jan Staslaan, die al sinds minstens het midden van de 19e eeuw een belangrijke verbindingsweg vervult (zie ook de paragraaf 'historische en archeologische gegevens'). Deze afgravingen hadden als doel om de helling van de wegnis gelijkmatig te laten verlopen, zoals gezien kan worden op hoogteverloop AB. Omdat de wegnis doorheen een landschap dat wordt gekenmerkt door hellingsruggen loopt, is de omvang van de afgravingen niet overal dezelfde. Zo bedraagt het hoogteverschil tussen het natuurlijk niveau en het oppervlakte van de wegnis bij het zuidelijke profiel IJ slechts circa 1,5 meter, maar bij het profiel CD in het noorden bijna 4 meter.

Niettemin is het duidelijk dat de aanleg van de wegnis een afgraving van minstens 1,5 meter ten opzichte van het natuurlijke niveau heeft veroorzaakt. De taluds die de verdiepte wegnis flankeren, zijn bij deze afgraving schuin afgegraven, om processen zoals erosie tegen te gaan. Dit betekent dat de oorspronkelijke bodem ter hoogte van de taluds ook ingrijpend verstoord is.

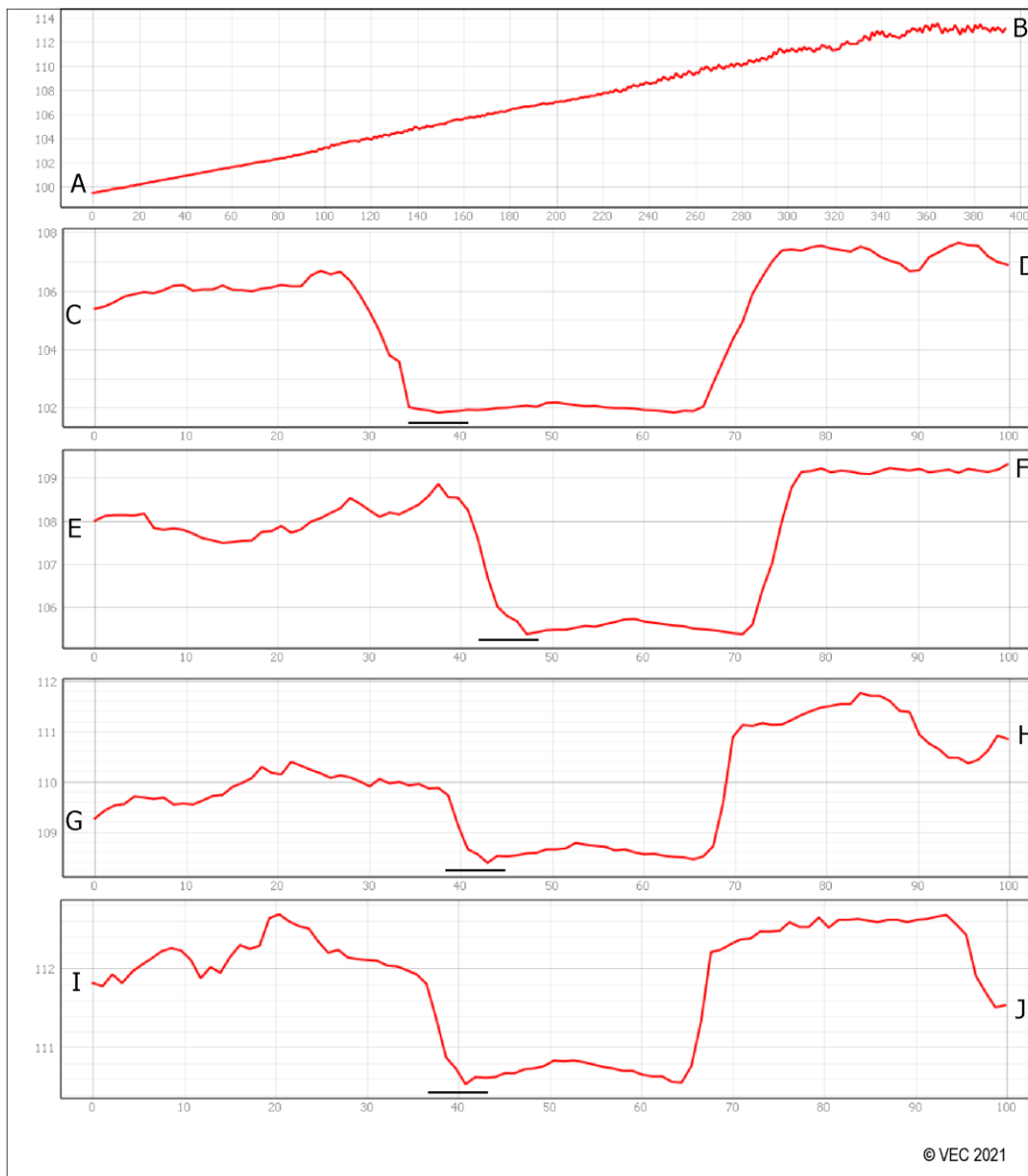
Hierdoor kan gesteld worden dat, op basis van de zeer ingrijpende afgravingen, de volledige noordelijke zone reeds zo ingrijpend verstoord is door menselijke invloed dat er geen intacte archeologische resten meer verwacht worden.

In de zuidelijke zone geeft het DTM ook aan dat er afgravingen hebben plaatsgevonden, maar zijn de hoogteverschillen minder groot. Wel is het hier op een andere manier zeer duidelijk dat de natuurlijke bodemopbouw reeds door menselijke ingrepen is verdwenen: de zuidelijke onderzoekszones overlappen namelijk volledig met de verharde pechhavens onder het ecoduct. Door deze overlapping met deze verharding, die de ondergrond tot reeds 80 cm verstoord hebben, is het eveneens zeer onwaarschijnlijk dat archeologische niveau's intact bewaard zijn gebleven. Hierbij komt dat de ondergrond verder is verstoord door de aanleg en het gebruik van de oude hippodroom, vlak ten westen van het plangebied (zie ook paragraaf 'historische en archeologische gegevens'). Door dit gebruik wordt verwacht dat de bodem niet meer intact bewaard is gebleven in deze zones van het plangebied. Dit staat ook als dusdanig geregistreerd op de bodemkaart (afb. 17, waar de zuidelijke zones staan aangeduid als 'vergraven gronden' (OT). Om deze redenen wordt ook voor het zuidelijke gedeelte geen intact archeologisch niveau meer verwacht.

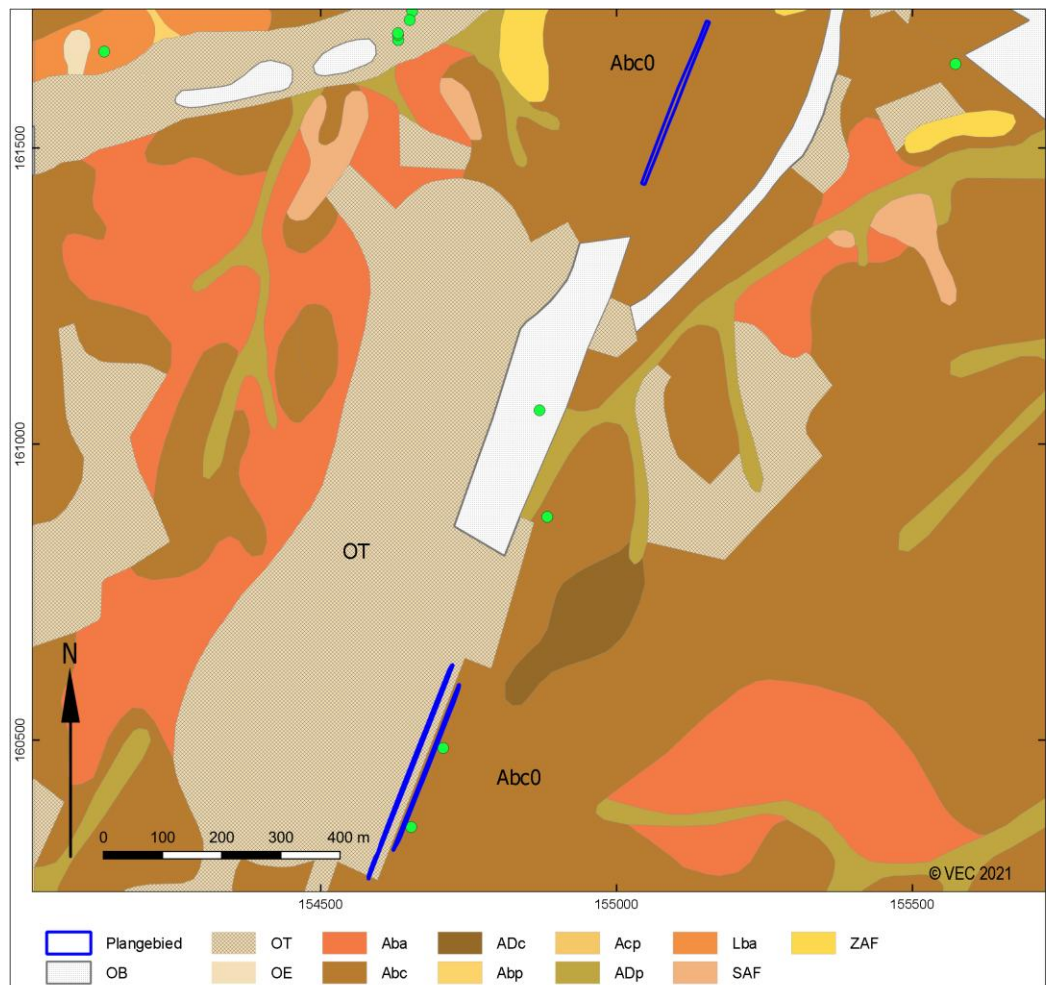
³ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/135091>.

Afb. 15. Het noordelijk deel van het plangebied op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM, raster, 1 m. (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)

Afb. 16. De profielverlopen AB tot en met IJ, afgeleid van het DTM. De zone waar het profielverloop het plangebied doorkruist is in zwart aangeduid (bron: Agentschap Informatie Vlaanderen).

Afb. 17. Het plangebied op de Digitale bodemkaart van het Vlaams Gewest. (Bron: Vlaamse overheid, Departement Omgeving, Vlaams Planbureau voor Omgeving/ Databank Ondergrond Vlaanderen)

Historische- en archeologische gegevens

Het plangebied wordt grotendeels ingenomen door de Jan Staslaan, een weg die al vanaf ten laatste het midden van de 19e eeuw is aangelegd. De Vandermaelenkaarten opgesteld tussen 1846 en 1854 op schaal 1:20 000⁴ (afb 18) geeft dit onder andere weer. Na Wereldoorlog II en de aanleg van de Brusselse Ring (R0), waar de baan vandaag deel van uitmaakt, werd de Jan Staslaan verschillende keren verbreed en aangepast, totdat de huidige situatie bekomen werd. Dit kan onder andere gezien worden op luchtfoto's uit 1971, 1990 en 2014 (afb. 19).

Afb. 18. Het plangebied op de Vandermaelen kaart (bron: Agentschap Informatie Vlaanderen/Koninklijke Bibliotheek van België).

⁴ <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/93795cd6-66d3-4310-83b2-5443adfee403>, geraadpleegd op 12-03-2021.

Afb. 19. Het plangebied op een luchtfoto uit 1971 (Luchtfoto Vlaanderen, zomer 1971 - zwart-wit), 1990 (Luchtfoto Vlaanderen, herfst 1990 – kleur), en 2014 (Luchtfoto Vlaanderen, herfst 2014 – kleur bron: Agentschap Informatie Vlaanderen).

Ten westen van zowel de noordelijke als de zuidelijke onderzoekszones grenzen in het westen aan CAI meldingen (zie afb. 20).

Aan het noordelijke deelgebied grenst het domein van het Kasteel van Groenendaal. Dit kasteel was in de Middeleeuwen opgericht als een Augustijnenpriorij, door een schenking van Hertog Jan III in 1343. In 1344 kwam er een kapel, en er werd een kerk gebouwd in 1381-1388.

Door de perifere ligging van het huidige plangebied langs dit domein, worden geen duidelijke archeologische sporen verwacht die in verband gebracht kunnen worden met noch de Priorij noch het latere kasteel. In 1349-1350 traden de seculiere priesters in de orde van reguliere kanunniken van Sint-Augustinus. Doorheen het einde van de 14e eeuw en de 15e eeuw groeide Groenendaal uit tot een belangrijk geestelijk centrum, wat ook eind 15e – begin 16e eeuw het geval bleef door onder meer de interesse en steun van verschillende vorsten. In deze eeuw werden de omliggende domeinen ook omgevormd tot parkland. Tijdens de Franse Revolutie verdween de religieuze functie en werden enkele gebouwen gebruikt als boswachtershuis, familiekaasteel en vandaag de dag als studiecentrum. Door verschillende archeologische opgravingen, geofysisch onderzoek en veldkarteringen, waarvan de eerste dateren van 1894 en de laatste van 2015, werden een groot aantal van de gebouwen en structuren, zoals de omheiningsmuren, goed gedocumenteerd ⁵.

Het huidige plangebied situeert zich aan de uiterste grens van het domein van de oude Priorij. Niettemin zullen door de sterke, antropogene verlaging van het landschap voor de aanleg van de Jan Staslaan, dergelijke structuren als diegene die zijn aangetroffen bij het voorgaande archeologische onderzoeken op de meer centrale delen van het kloosterdomein niet meer bewaard zijn gebleven. Om deze reden wordt de verwachting op dergelijk materiaal in het plangebied als zeer laag gezien.

Aan de zuidelijke gebieden grenst het oude terrein van de Hippodroom. De bouw van de structuren van deze renbaan werd aangevangen in 1889 en vond plaats op terreinen die tot in de 17e eeuw werden gebruikt voor gewassenteelt van de kloosterlingen in de noordelijk gelegen priorij (zie hierboven). Het was op initiatief van koning Leopold II dat de 'Société des Steeple Chasse de Belgique' de hippodroom aanlegde op gronden van het Zoniënwood. Na de Eerste Wereldoorlog werden de terreinen gebruikt als opslagplaats voor achtergelaten munitie, die onschadelijk gemaakt diende te worden door een 610-tal Duitse krijgsgevangenen. In 1921 leidde dit tot een catastrofe: door een brandende sigaret ontstond er een kettingreactie, die leidde tot de volledige verwoesting van de renbaan, de tribunes, de installaties en de Koninklijke Loge. Deze werden volledig heropgebouwd en in 1921 ging ze opnieuw open voor het publiek. Tijdens WO II werd de renbaan gesloten en een tijdlang waren er Italiaanse soldaten en luchtmacht gelegerd. Na een initieel succesvolle heropening in 1947, nam de populariteit van paardenrennen langzaam af. Door dit feit werd besloten de renbaan te sluiten in 2001. De gebouwen, met uitzondering van de Koninklijke Loge, werden afgebroken ⁶.

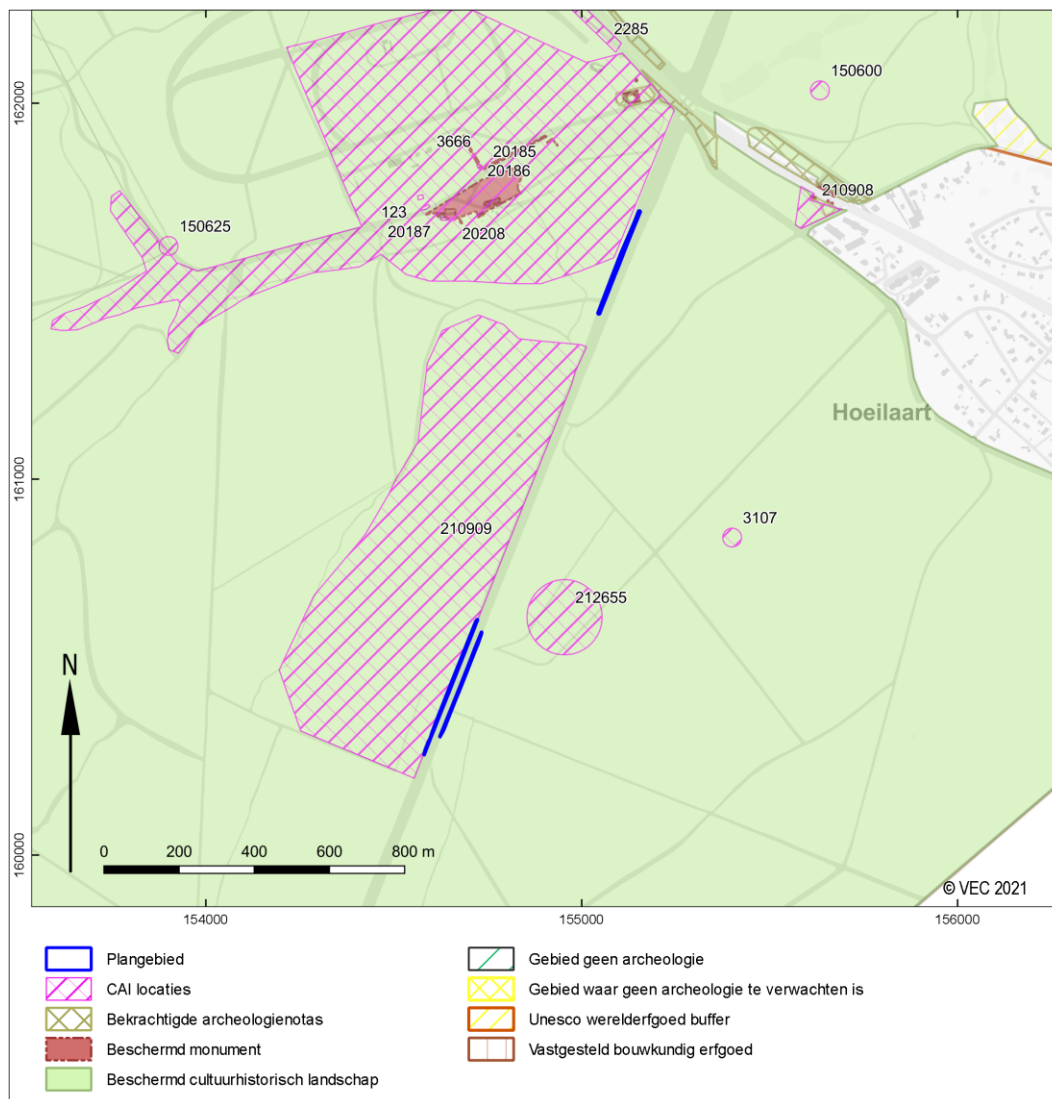
Aan de aanleg van dit sportcomplex en de verdere geschiedenis kunnen sterke nivelleringswerken van het terrein verbonden worden (zie ook afb.17). Op basis van deze archeologische vaststelling kan gesteld worden dat er geen intact archeologisch niveau bewaard is in de zuidelijke zones van het plangebied.

⁵ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/39792>; CAI melding 3666.

⁶ <https://www.hoeilaart.be/koninklijke-loge>; CAI melding 210909.

In de omgeving zijn meerdere archeologische meldingen gebeurd, die vooral melding maken van resten gerelateerd aan houtskoolproductie en ijzerindustrie uit de Metaaltijden tot de (Late) Middeleeuwen. Hoewel dergelijke sporen op basis van deze archeologische gegevens zouden kunnen voorkomen, kenmerken deze zich door een horizontale spreiding in een archeologisch vlak.

In zowel de zuidelijke zones als het merendeel van de noordelijke zones overlappen de geplande werken met het huidige gabarit, waardoor dergelijke sites niet meer intact aanwezig zullen zijn. Het deel dat in de noordelijke hierbuiten valt correspondeert met de talud, die ook duidelijk is vergraven bij de aanleg van de weg. Door de huidige aanwezige wegenis en de diepe vergravingen die zijn gebeurd bij de aanleg hiervan is de kans dat sporen intact in het plangebied bewaard zijn gebleven nihil.

Afb. 20. Uitsnede uit de Centraal Archeologische Inventaris van het onderzoeksgebied.

1.2.2 Conclusie

De geplande werken hebben geen impact op het kennispotentieel van eventuele archeologische waarden binnen het plangebied. Uit de bureaustudie blijkt dat voor zowel de noordelijke als de zuidelijke onderzoekszones van het plangebied de natuurlijke bodemopbouw dermate verstoord is door de aanleg van de Jan Staslaan dat er zich geen intacte archeologie meer in het plangebied bevindt. Voor de zuidelijke zones speelt de aanleg van de hippodroom vlak ten westen van het plangebied hier ook een rol bij. Het merendeel van het plangebied overlapt met de wegenis van de Jan Staslaan zelf, maar in de noordelijke zones is er ook overlap met de bestaande taluds. Deze taluds zijn echter dermate verstoord dat er hier ook geen archeologische resten bewaard zijn.

Om deze redenen wordt vrijgave van het plangebied van verder archeologisch onderzoek geadviseerd.

Samenvatting

In opdracht heeft Vlaams Erfgoed Centrum in maart 2021 een archeologienota opgesteld naar de archeologische waarde van de locatie aan de R0 in Groenendaal, Hoeilaart (Afb. 1, 2 en 3). De archeologienota bestaat uit een bureauonderzoek in beperkte samenstelling uitgevoerd naar aanleiding van de voorgenomen verlenging van een oprit en verwijdering van verharding.

Op basis van het bureauonderzoek werd geen verstoring van potentieel intact aanwezige archeologische resten verwacht, dit enerzijds op basis van reeds intensieve verstoringen in het verleden.

Teneinde deze verwachting te toetsen en aan te vullen wordt voor het plangebied een vrijgave van verder archeologisch onderzoek geadviseerd.

Literatuur

Agentschap Onroerend Erfgoed, 2019: *Code van Goede Praktijk voor de uitvoering en rapportage over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 4,0*, Brussel

CAI Databank, 2021: *waarnemingsobjecten 123, 2285, 3107, 3666, 20185, 20186, 20187, 20208, 150600, 150625, 210908, 210909, 212655*.

Onbekend, 1840-1850: *Atlas der buurtwegen*.

Van Gils, M. & E. Meylemans, 2019: *Prospecteren naar steentijd artefactensites - versie 1*, Brussel.

Geraadpleegde websites

<http://nl.wikipedia.org/wiki/Ferrariskaarten>

<http://www.geopunt.be/kaart>

<https://dov.vlaanderen.be/dovweb/html/index.html>

<https://id.erfgoed.net>

<http://www.cartesius.be/CartesiumPortal/>

<https://www.hoeilaart.be/koninklijke-loge>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/39792>

<http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/93795cd6-66d3-4310-83b2-5443adfee403>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/135091>

<https://geo.onroenderfgoed.be>

<https://www.google.be/maps>

Lijst van afbeeldingen en tabellen

- Afb. 1. Het plangebied en omgeving op de Basiskaart Vlaanderen (GRB). (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)
- Afb. 2. Het noordelijk deel van plangebied op de Basiskaart Vlaanderen (GRB). (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)
- Afb. 3. Het zuidelijk deel van plangebied op de Basiskaart Vlaanderen (GRB). (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)
- Afb. 4. Het noordelijk deel van plangebied op een luchtfoto uit 2020 (Luchtfoto Vlaanderen, winter 2020 – kleur). (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)
- Afb. 5. Het zuidelijk deel van plangebied op een luchtfoto uit 2020 (Luchtfoto Vlaanderen, winter 2020 – kleur). (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)
- Afb. 6. Het noordelijk deel van plangebied ter hoogte van de huidige oprit (rechtsboven) en de keermuur. (Bron: Google Maps)
- Afb. 7. Het noordelijk deel van plangebied ter hoogte van de overgang van de keermuur naar de onverharde (en begroeide) talud. (Bron: Google Maps)
- Afb. 8. Het zuidwestelijk deel van plangebied, gezien vanuit het noorden. (Bron: Google Maps)
- Afb. 9. Het zuidwestelijk deel van plangebied, ter hoogte van de het ecoduct. (Bron: Google Maps)
- Afb. 10. Het zuidwestelijk deel van plangebied, gezien vanuit het zuiden. (Bron: Google Maps)
- Afb. 11. Het zuidoostelijk deel van plangebied, gezien vanuit het noorden. (Bron: Google Maps)
- Afb. 12. Het zuidoostelijk deel van plangebied, gezien vanuit het zuiden. (Bron: Google Maps)
- Afb. 13. Inplantingsplan van de nieuwe situatie in het noordelijke deel van het plangebied. De rechterrond van de afbeelding correspondeert met het noorden (bron: Opdrachtgever).
- Afb. 14. Aanduiding van het plangebied op het gewestplan.
- Afb. 15. Het noordelijk deel van het plangebied op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM, raster, 1 m. (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)
- Afb. 16. De profielverlopen AB tot en met IJ, afgeleid van het DTM. De zone waar het profielverloop het plangebied doorkruist is in zwart aangeduid (bron: Agentschap Informatie Vlaanderen).
- Afb. 17. Het plangebied op de Digitale bodemkaart van het Vlaams Gewest. (Bron: Vlaamse overheid, Departement Omgeving, Vlaams Planbureau voor Omgeving/ Databank Ondergrond Vlaanderen)
- Afb. 18. Het plangebied op de Vandermaelen kaart (bron: Agentschap Informatie Vlaanderen/Koninklijke Bibliotheek van België).
- Afb. 19. Het plangebied op een luchtfoto uit 1971 (Luchtfoto Vlaanderen, zomer 1971 - zwart-wit), 1990 (Luchtfoto Vlaanderen, herfst 1990 – kleur), en 2014 (Luchtfoto Vlaanderen, herfst 2014 – kleur bron: Agentschap Informatie Vlaanderen).
- Afb. 20. Uitsnede uit de Centraal Archeologische Inventaris van het onderzoeksgebied.
- Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden. (Bron: Onderzoeksbalans Vlaanderen)